

Kitekintő

Ugyan a 2011-es évet néhány hete magunk mögött hagytuk, még fülünkbe csengenek a tavalyi születésnapjaink köszöntői. A kerek évfordulót ünneplők között több bábszínház is felsorakozott akkoriban, a középkorúak vig életét élő 50 éves pécsi *Bóbita Bábszínház*, a felnőttkorban járó 25 éves kecskeméti *Ciróka Bábszínház*, az ifjú húszévesek, a budapesti *Kolibri Családi Színház* és a győri *Vaskakas Bábszínház*, valamint a gyermekkor gondtalanságában lubickoló 10 éves veszprémi *Kabóca Bábszínház*. 2012-ben a miskolci *Csodamalom Bábszínház* is csatlakozott az ünneplők táborához, hiszen 20. évébe lépett ő is.

Meglepődve kapjuk fel a fejünket a születésnapos bábszínházak sokaságát látva, azon meg aztán pláne tátva marad a szánk, amikor esztendőiket számoljuk. Még emberi életkorban mérve is ifjúnak mondható a többség. Vajon miért? A válaszhoz a nem is olyan távoli múltba kell révednünk, a jelenlegi intézményes bábszínházi kultúra kialakulásának gyökerei ugyanis a 20. század második felébe nyúlnak vissza.

Az intézményes bábszínházak történetét bevezethetnénk a „hol volt, hol nem volt” kezdetű mondattal. Találó is lenne, ám a folytatás már koránt sem mesébe illő. A '40-es évek államosítása ordas farkasként bekebelezett mindent, ami az útjában állt, nem kímélte a hivatásos és amatőr bábszínházakat, a többgenerációs családi vállalkozásként működő vásári bábjátékosokat sem. 1948-tól 1951-ig a Magyar Bábjátékosok Egyesülete – ami később szövetséggé alakult át – tartott ellenőrzése alatt minden bábművészettel kapcsolatos tevékenységet.

Egyetlen hivatásos bábszínház megalapítását támogatta csupán a kultúrpolitika, ez volt az 1949-ben létrejött **Állami Bábszínház**. A monopolhelyzet kialakulása egyeduralkodóvá tette az Állami Bábszínházat a szakmában. Az egész országot ellátó tájelőadásaival az alulról jövő, amatőr kezdeményezéseknek kívánt gátat szabni. Szilágyi Dezső irányításának idején a tömegelőadások mellett sikerült azonban megőrizni a magas művészi színvonalat is egyúttal. Legmesszehangzóbb sikereiket (akkoriban) a sajátos eszközökkel megfogalmazott komolyzenei művek bábéledásaival aratták – olvashatjuk honlapjukon. Az Állami Bábszínház 1992-ben feloszlott, a társulat kettévált. A bábszínészek egy része a jogutódként létrehozott jelenleg is működő **Budapest Bábszínházban** maradt, másik része a **Kolibri Családi Színházhoz** szerződött. Az utóbbi színház feladatául tűzte ki, hogy a gyermek- és ifjúsági színházi hagyományokat folytatva a bábéledások mellett „élőszereplős” produkciókat is színre visznek.

Tevékenységi körének kiszélesítését az tette aktuálissá, hogy az egyetlen gyerekeknek szóló, nem bábelőadásokat bemutató Arany János Színház megszűnt.

A vidéki intézményesült bábszínházak rögzösebb utat jártak be. Az '50-es években egyre nagyobb teret nyertek az alulról jövő kezdeményezések. Amatőr megmozdulások eredményeként született meg a pécsi Bóbíta, a kecskeméti Ciróka és az egri Harlekin Bábszínház is.

Az ország második hivatásos és önálló bábszínháza Pécssett alakult meg 1961-ben Kós Lajos képzőművész vezetésével. Tizedik születésnapjuk alkalmával vették fel Weöres Sándor nyomán a **Bóbíta** nevet. Előadásai elsősorban képzőművészi ihlettségűek voltak, felnőtteknek szóló bábparódiákat éppúgy repertoáron tartottak, mint klasszikus gyerekelőadásokat. Országos hírnvre az 1965-ös *Ki mit tud?*-on tettek szert, amikor színes kesztyűkbe öltözött pantomimmal kápráztatták el a közönséget. A vidéki bábegyüttesek közül 1981-ben ők léptek elsőként hivatásos státuszba a Pécsi Nemzeti Színház bábtagozataként.

A jelenlegi, 2011/2012-es évadnak nagy izgalommal és készülődéssel vágtak neki a bóbítások. A tavalyi évtől kezdve ugyanis az eddigi lakhelyükhöz képest egy sokkal tágasabb épületben, a Zsolnay negyed egyik már-már mesébe illő palotájában várják ezentúl a kicsiket és a nagyokat.

Sorrendben az ország 3. hivatásos bábszínháza az árnyjáték-előadásaival elhíresült egri **Harlekin Bábszínház**. A Demeter Zsuzsa által vezetett, középiskolásokból álló csoport 1965-ben ala-

A Bóbíta bábszínészei és bábjai Pécs utcáin

kult, majd később 1985-ben a Gárdonyi Géza Színház tagozataként lett hivatásossá.

Az ország negyedik hivatásos bábszínházának, a kecskeméti **Cirókának** a születése Báron László képzőművész nevéhez fűződik, aki 1957-ben bábszakkört indított a helyi Szakmunkásképző Iskolában. A különféle technikákkal kísérletező csoport hamar belopta magát a város szívébe. Amikor 1986-ban a Művelődési Minisztérium a Katona József Színház tagozataként hivatásossá nyilvánította a Ciróka Bábszínházat, Báron László Kovács Gézának adta át a helyét. Néhány év után kiderült, hogy a Ciróka nem hajlandó egy megalkuvásokkal teli, kiszolgáltatott viszonyban létezni a színházzal, így szétváltak útjaik. A bábszínház sorsa csak 1991-ben lett bizonyossá, amikor a város vezetése önálló intézménnyé nyilvánította. Kovács Géza 1997-ig irányította a bábszínházat, igazgatása alatt a kolozsvári Kovács Ildikó bábrendezővel, akit mesterének tekintett, egy formabontó, az akkori bábszínházi dogmákkal szembehelyezkedő, nyitott szellemi műhelyt teremtett.

A rendszerváltás után többnyire szintén amatőr kezdeményezéseknek köszönhetően nyolc vidéki, hivatásos bábszínház alakult:

a győri **Vaskakas** (1991), a miskolci **Csodamalom** (1992), a debreceni **Vojtina** (1993), a szegedi **Kövér Béla** (1993), a szombathelyi **Mesebolt** (1995), a veszprémi **Kabóca** (2001), a zalaegerszegi **Griff** (2004) és a békéscsabai **Napsugár** (2005) bábszínházak.

A bábszínházak és bábélművészetek számának növekedése előhívta olyan fórumok létrehozásának igényét, amelyek lehetőséget biztosítanak arra, hogy az intézmények egymás munkáival megismerkedhessenek, a szakmáról vitatkozhassanak. Ilyen jellegű fórumok a teljesség igénye nélkül: a Pécsi Nemzetközi Felnőtt Bábfesztivál, a Békéscsabai Nemzetközi Bábfesztivál, az Egri Nemzetközi Kortárs Bábművészeti Fesztivál, a Kecskeméti Magyarországi Bábszínházak Találkozója, a sárospataki "Zsákomban a bábom" Nemzetközi Bábfesztivál. Gyermeknek szóló színházi és bábszínházi előadások rangos mustrája még a budapesti Marczibányi Téri Művelődési Központ szervezésében a Gyermek- és Ifjúsági Színházi Szemle, valamint a kaposvári Gyermek- és Ifjúsági Színházak Biennáléja.

A hivatásos intézményi háló szélesedésével párhuzamosan egyre sürgetőbbé vált a szakmai oktatás újjászervezése is. A bábművészet alapjait hosszú éveken át csak stúdiókban vagy jobb híján a gyakorlatban lehetett elsajátítani, az utánpótlás felsőfokú oktatásának biztosítására ma már azonban a Színház- és Filmművészeti Egyetemen is van lehetőség. 1995 óta négyévenként indul bábszínész szak, 2008 óta pedig bábrendező szak, mindkettőnek a vezetője a Budapest Bábszínház jelenlegi igazgatója, Meczner János.

A magyar bábművészetről szóló mesénk azonban még korántsem ért véget. A színpadra ma már másféle történetek kerülnek, mint a kezdetekben, és új utak nyíltak a történetek bábélművészet fogalmazásában is. A didaktikus és sablonos mesékkal szemben az összetettebb és árnyaltabb témákat a bábszínészek már nem feltétlenül és kizárólag a paraván mögé bújva tolmácsolják: megmutatva eleven valójukat az értelmezési lehetőségek újabb szintjeit nyitják meg. Kifejezési forma lett belőlük is.

Ha ma egy bábszínész kezében bábbal a színpadra áll, akkor abban benne rejlik elődei összes sikere és kudarca egyaránt. A hivatásos, intézményesült bábszínházak kialakulásának és történetének megismerése éppen azért fontos, mert a mai kortárs bábművészet megértéséhez visz közelebb.

Telenkó-Oláh Tímea